

N:o 29.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884; gifven Stockholms slott den 22 januari 1898.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll vill Kongl. Maj:t härmed, jemlikt § 87 regeringsformen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

O S C A R.

L. Annerstedt.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Med upphäfvande af nådiga kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 förordnas, att nedannämnda paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 skola erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

1 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, der den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten, utan tillstånd af så väl egaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, hvilken dertill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutning.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begravningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan jernväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

2 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

5 §.

Öfver inkommen ansökning om mutsedel skall bergmästaren ofördröjligen och senast trettio dagar efter mottagandet meddela skriftligt

beslut. Finner bergmästaren nödigt infordra ytterligare upplysning i afseende å arten af den angifna mineralanledningen, inmutningspunktens läge eller annan för mutsedelns utfärdande erforderlig omständighet, ege han förelägga sökanden att dermed inkomma inom viss lämplig tid, räknad från den dag beslutet gafs, och vare, i händelse den tid för-sittes, den då gjorda ansökningen förfallen, hvilken påföljd bör i be-slutet intagas. Finnes åter af de inkomna handlingarna eller efter in-fordrad upplysning, att mineralanledningen icke utgör föremål för inmut-ning enligt 1 §, eller att sådant hinder uppenbarligen möter, som i 3 § sägs, varde ansökningen afslagen.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet eger inmutaren uteslutande rätt att, med de vilkor och inskränkningar denna stadga innehåller, be-arbeta och tillgodogöra sig så väl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral, hvilka derstädes förekomma.

Öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet må äfven af inmutaren brytas, i den mån sådant är erforderligt för gruf-arbetets ändamålsenliga drifvande, och ege inmutaren deraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må in-mutaren ock behålla, så framt det icke af jordegaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfordringskostnader afhemtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar efter tillsägelse. Jordegarens rätt i detta afseende utöfvas å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe an-slagen, af kronoåboen eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om beloppet af den godtgörelse, hvarom nu är sagdt, gånge med bestämmandet deraf såsom i 12 § stadgas, dock att, der skiljemän anlitas, parterne skola stånda hvar sina kostnader och gälda hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde; och varde tiden för afhemtandet räknad från det att godtgörelsens belopp blifvit af skiljemän eller, der sådana ej anlitas, af första domstol bestämdt.

11 §.

Sedan mutsedel blifvit utfärdad, eger inmutaren att inom det in-mutade området, innefattande en omkrets med ett hundra meters af-stånd från inmutningspunkten, anställa sådant försöksarbete, som er-

fordras till fyndighetens undersökning och blottande, äfvensom att begagna eller anlägga väg till stället; dock att hvad i 3 § är stadgadt om hinder emot inmutning äfven gäller i fråga om försöksarbete, så framt hindret förefans då mutsedeln utfärdades.

För den mark inmutaren sålunda begagnar skall han gifva innehafvaren af jorden, så länge försöksarbetet fortgår, full ersättning i årlig afgift, som för hvarje år förskottsvis betalas.

I händelse anläggningen öfvergifves, innan utmål derfor varder lagdt, vare inmutaren jemväl skyldig att ersätta jordegaren eller den, som i hans ställe är berättigad till sådan godtgörelse, all skada, som marken genom försöksarbetet för framtiden kan hafva tagit; och ansvare inmutaren under tiden, till dess denna ersättning blifvit erlagd, för fulla beloppet af den årliga afgiften för markens begagnande.

Skada och intrång, som af försöksarbetet förorsakas och hvarom ej förut i denna paragraf är stadgadt, vare inmutaren ock skyldig att ersätta.

13 §.

1 mom. Minst fjorton dagar innan något arbete å det inmutade området börjas skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till så väl det inmutade områdets egare som den, hvilken det med nyttjanderätt innehar och brukar; och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgadt; dock må, der jorden eges eller innehafves och brukas af enskild person, som är frånvarande och låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lemnas till förvaltaren.

2 mom. Inmutaren åligger derjemte, innan något arbete å det inmutade området börjas, att ställa pant eller borgen för all den ersättning, hvartill inmutaren enligt 11 § är förbunden. Denna säkerhet skall vara af öfverexekutor godkänd, der den icke ändock af jordegaren och nyttjanderättsinnehafvaren antages. Försummar inmutare att ställa sådan säkerhet, ege utmätningssmannen i orten, då han derom anlitas, inställa arbetet, tilldess säkerhet, som finnes antaglig, blifvit anskaffad.

14 §.

Sist åtta månader från mutsedelns utfärdande eller, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, sist ett år från samma tid, skall inmutaren, vid

inmutningsrättens förlust, hafva börjat arbetet, der ej i anledning af yppad tvist sådant hinder härför mött, hvars undanrödjande icke berott af inmutaren.

Om den vidare skyldighet att bearbeta fyndigheten, som inmutaren åligger, är i 21 och 39 §§ stadgad.

17 §.

Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, skall kronoåboen eller boställsinnehafvaren njuta den jordegaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

22 §.

1 mom. Ansökning om utmål skall ske skriftligen och deri uppgifvas till namn och hemvist den eller de jordegare, på hvilkas mark utmålet kan komma att läggas; och vare bergmästaren skyldig att, så fort ske kan och tjenlig årstid är för handen, den sökta utmålsläggningen på stället företaga. Å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, må utmål dock ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare, än två år efter det på grund af föreskriften i 13 § 1 mom. afskrift af mutsedeln blifvit till Konungens befallningshafvande ingifven.

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufvegaren; och vare sökanden pliktig att, der bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlägges, hvilken påföljd bör i föreläggandet intagas.

24 §.

Uteblifver sökanden från förrättningen, varde den instald; och ankomme dess företagande sedermera på ny anmälan inom den tid från mutsedelns utfärdande, som i 21 § sägs. Men ej må annan parts eller allmänt ombuds uteblifvande hindra förrättningens fortgång, der den blifvit så delgifven och kungjord, som i 23 § är sagdt.

31 §.

Den lösen, grufvegaren enligt 30 § bör erlægga för mark, som till honom afträdes, skall bestämmas vid utmålsläggningen. Sämjas ej parterne om beloppet, varde det af förrättningsmannen och gode männen bestämdt efter uppskattning af marken till det värde, annan mark af enahanda beskaffenhet och godhet i orten högst gäller, med beräkning att jordegaren ansvarar för räntor och utskylder af jorden.

Lösesumman skall å sådan kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves, grufveskogar derunder inbegripne, tillfalla innehafvaren af besittningsrätten, men eljest jordegaren, mot förbindelse för denne, om jorden är åt annan till nyttjande upplåten, att hålla innehafvaren skadeslös för den förlust, som genom mistningen af marken honom tillskyndas.

År marken in-tecknad, och hafva in-teckningshafvarne ej medgifvit jordegaren rätt att lyfta lösesumman, varde beloppet nedsatt hos Konungens befallningshafvande, som har att fördela detsamma i den ordning, som för fördelning af köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom är stadgad; och må äfven i andra fall grufvegaren, om han det hellre vill, nedsätta lösesumman hos Konungens befallningshafvande, som, på anmälan, håller densamma vederbörande tillhanda.

Betalning eller nedsättning af lösesumman jemte ränta derå från den dag, utmålsförrättningen blifvit afslutad, skall fullgöras inom nittio dagar derefter, vid påföljd, om det försummas, att grufvegaren förverkat utmålet och sin på mutsedelu grundade rätt.

39 §.

Grufarbetet inom hvarje inmutadt område eller utmål, vare sig rätt dertill före eller efter denna stadgas utfärdande förvärfvats, skall be-drifvas i den omfattning, att för hvarje kalenderår verkställas minst så mycket grufve- eller grufvebyggnadsarbete, att värdet deraf motsvarar kostnaden för bergsprängning i grufvan af tio kubikmeter i fast klyft eller, räknadt i upplagdt berg, aderton kubikmeter; egande dock grufvegaren, om han hellre vill, att under ett år fullgöra arbetsskyldigheten för flere, högst fyra derefter närmast följande arbetsår, så framt anmälan derom hos bergmästaren göres inom utgången af det år, hvarunder arbetet verkställas.

För ny inmutning beräknas första arbetsåret från den 1 januari året efter det, då mutsedeln utfärdades, der ej i följd af tvist för arbetet mött hinder, hvars undanrödjande icke af inmutaren berott, i hvilket fall arbetsåret räknas från den 1 januari året efter det, då hindret upphört.

Arbete, hvarom i denna paragraf sägs, skall afse verklig grufdrift eller eljest vara af beskaffenhet, att det kan lända grufanläggningen till nytta.

44 §.

Önskar grufegare längre tids hvilostånd än bergmästaren enligt 42 § kan medgifva, söke då förlängning derå hos bergsöfverstyrelsen, som, då särskilda omständigheter dertill föranleda samt jordegaren eller å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, kronoåboen eller boställsinnehafvaren till ansökningen lemnat bifall, må ega att förlänga hviloståndstiden under ytterligare högst fyra arbetsår.

61 §.

Då två eller flere personer i samma grufvörelse deltaga, åligger det delegarne att för grufvans förvaltning årligen utse en grufföreståndare, som har att vid stadgad påföljd iakttaga hvad om ordningen för grufdrift i denna stadga bestämmes. Grufföreståndare kan endast den vara, som är svensk undersåte och i riket bosatt.

Val af grufföreståndare skall anmälas hos bergmästaren. Sker ej sådan anmälan eller har obehörig person till grufföreståndare utsetts, är hvarje delegare ansvarig såsom vore han grufvans föreståndare.

65 §.

Underlåter delegare att betala tillskott, som blifvit å stämman beslutadt eller af grufföreståndaren enligt 62 § infordradt, och har han, sedan den för beloppets erläggande utsatta tid gått till ända, bevisligen blifvit om betalningens fullgörande erinrad, men icke inom sextio dagar efter mottagandet af sådan erinran tillskottet erlagt, hafve han till öfrige delegare förverkat sin lott i grufvan och dess tillhörigheter; dock att, om grufvan är belägen å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, jordegarens lott, ändå att inbetalning ej fullgjorts inom sextio dagar sedan erinran hos Konungens befallningshafvande skett, ej må anses förverkad, der till-

skottet jemte ränta derå efter sex för hundra från nyssnämnda tids utgång inbetalas sist ett år derefter.

Har delegare efter ty nu är sagdt förverkat sin lott i grufva, njute han ersättning för sin andel i grufvan tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

68 §.

Utländing må icke i riket inmuta mineralfyndighet; ej heller ege han, med mindre än att Konungen funnit skäligt dertill lemna bifall, förvärfva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufdrift; och skall förty det försöks- eller grufarbete, som utländing utan sådant medgifvande kan komma att företaga eller företaga låta, vara utan verkan till bevarande af hans eller annans rätt i hit hänförligt afseende; dock att hvad sålunda blifvit stadgadt icke eger tillämplighet i fråga om fyndighet eller grufvägenhet, som på grund af äldre, behörigen förvärfvad rättighet af utländing innehafves.

Har någon förr än denna lag trädt i kraft förvärfvat besittningsrätt till kronojord, skola i fråga om befogenhet för honom att njuta jordegarens rätt hittills gällande föreskrifter tillämpas; och skall denna lag i hvad den afser 17 §, 22 § 1 mom. och 65 § grufvestadgan ej ega tillämpning emot den, som före dess trädande i kraft gjort ansökan om inmutning och ej varit underkastad det förbehåll, hvarom i kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 är sagdt. Har inmutning erhållits under sådant förbehåll, må utmål ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år från det denna lag trädt i kraft; och vare inmutaren ej skyldig att förr än inom samma tids utgång fullgöra hvad honom enligt 21 § åligger.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 november 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
 WIKBLAD,
 GILLJAM,
 friherre RAPPE,
 CHRISTERSON,
 ANERSTEDT,
 VON KRUSENSTJERNA och
 grefve WACHTMEISTER.

19:o.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och finansdepartementen anförde chefen för civildepartementet, statsrådet von Krusenstjerna:

Med föranledande af Riksdagens skrifvelse den 15 maj 1889, deruti Riksdagen anhållit att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida det kunde lända till fördel för kronan att å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kronan tillerkändes rätt att till hälften med inmutaren deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, utfärdades nådiga kungörelsen den 19 augusti 1889, hvarigenom — i syfte att åt en blifvande lagändring bereda större verksamhet — förordnades,

att i mutsedel, som på grund af senare gjord ansökan utfärdades å fyndighet belägen å kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehades eller vore till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid å annan upplåten, förbehåll skulle göras om skyldighet för inmutaren att underkasta sig blifvande nya bestämmelser om kronans rätt att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, samt att, när inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke finge anvisas. Tillika anbefaldes kammarkollegium och kommerskollegium genom nådig remiss att utlåta sig öfver innehållet i Riksdagens skrifvelse, i följd hvaraf, sedan yttranden infordrats från Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla län äfvensom från samtliga bergmästare, gemensamt underdånigt utlåtande den 17 december 1890 af nämnda kollegier afgafs.

Redan dessförinnan inkom emellertid Riksdagen med en ny, den 20 maj 1890 dagtecknad framställning i ämnet, deruti Riksdagen anhöll, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag om sådan ändring i grufvestadgan, att malm och andra mineralfyndigheter, hvilka efter ändringens fastställande blefve upptäckta å kronojord, som ej vore under ständig besittningsrätt upplåten, måtte på det för staten gagneligaste sätt kunna disponeras.

Vid underdånig föredragning den 20 juni 1890 af Riksdagens sistberörda skrifvelse täcktes Eders Kongl. Maj:t anbefalla kommerskollegium att, sedan vederbörande föredragande af bergsärenden i samråd med utsedde komiterade utarbetat förslag till lagbestämmelser i det syfte, som Riksdagen i dess skrifvelse angifvit, och i sammanhang dermed jemväl tagit i öfvervägande, huruvida derutöfver erfarenheten kunde anses hafva gifvit vid handen att grufvestadgan äfven i andra afseenden kunde tarfva förändring, och i sådant fall dertill afgifvit förslag, samt brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret lemnats tillfälle afgifva yttrande öfver de upprättade förslagen, till Eders Kongl. Maj:t iukomma med underdånigt utlåtande i ämnet.

Sedan, jemlikt den sålunda meddelade nådiga föreskriften, föredraganden af bergsärenden i kommerskollegium afgifvit betänkande med förslag till ändring af vissa paragrafer i grufvestadgan, vid hvilket betänkande fogats dels af de komiterades flertal afgifvet särskildt betänkande med förslag till förändrad grufvestadga, dels ock af en bland de komiterade afgifvet särskildt yttrande med förslag till förändrad lydelse i vissa delar af grufvestadgan, samt derefter ej mindre brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret afgifvit utlåtande med förslag till ändrad grufvestadga än äfven samtliga bergmästare äfvensom Eders Kongl.

Maj:ts befallningshafvande i Westernorrlands och Norrbottens län inkommit med yttranden, utlät sig kollegium den 15 juni 1893 i ämnet genom då beslutadt betänkande med förslag till ändring af vissa paragrafer i grufvestadgan.

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 8 derpå följande september förordnat att högsta domstolens yttrande skulle inhemtas öfver de föreslagna ändringarna i grufvestadgan, afgaf högsta domstolen sådant yttrande den 11 januari 1894, hvarefter ärendet blef den 9 mars samma år inför Eders Kongl. Maj:t föredraget.

Beträffande de olika förslag, som sålunda framkommit till lösande af förevarande fråga, nemligen huru staten må erhålla del i de med grufbrytningen å kronojord förenade fördelar, tillåter jag mig erinra att det icke uti något förslag förutsatts att staten skulle återtaga jordegareandelen för att begagna denna i fullständig likhet med en enskild jordegare, men att det deremot föreslagits dels att inmutningsrätten å kronojord skulle upphävas, i hvilket fall rättighet att å sådan jord eftersöka och bearbeta mineralfyndigheter skulle göras beroende af särskildt tillstånd (koncessionssystemet), dels ock att, med bibehållande af inmutningsrätten å kronojord, antingen inmutaren skulle såsom hittills tillgodonjuta jordegareandelen, men mot skyldighet att därför till kronan erlagga en enligt lagbestämda grunder beräknad afgäld (afgäldssystemet), eller ock kronan skulle tillgodogöra sig jordegareandelen genom att, emot en på aftal beroende afgift, upplåta sin lott till inmutaren eller annan (arrendesystemet).

Efter redogörelse för koncessionssystemets olägenheter yttrade vid ärendets föredragning den 9 mars 1894 dåvarande departementschefen, statsrådet Groll, beträffande afgälds- och arrendesystemet, följande:

»De förslag, som hvila på bibehållande af inmutningsrätten å kronojord, gå antingen ut derpå, att inmutaren skall såsom hittills tillgodonjuta jordegareandelen, men med förbindelse att såsom godtgörelse för denna förmån till kronan utgifva en enligt lagbestämda grunder beräknad afgäld, eller ock derpå, att inmutarens lott skall liksom på enskild jord inskränkas till hälften i grufvan och kronan tillgodogöra sig jordegareandelen genom att emot en på aftal beroende afgift upplåta sin lott till inmutaren eller annan. Den förra anordningen kan med en kort, om också ej alldeles träffande benämning kallas afgäldssystemet, den senare åter arrendesystemet.»

»Afgäldssystemets olika förgreningar skilja sig från hvarandra med afseende på grunderna för afgäldens beräkning och sättet för dess utgörande. Närmast till hands skulle det måhända ligga att låta afgälden

utgå i en viss bråkdel af den brutna malmen eller af dess värde, d. v. s. af grufvans bruttoafkastning. Det är emellertid uppenbart att en på något dylikt sätt beräknad afgäld antingen måste göras synnerligen låg eller ock komme att i många fall verka tryckande och till och med alldeles hindra grufdriften. I följd af de på flera orsaker beroende olikheterna mellan särskilda fyndigheter, är det nemligen omöjligt att uppställa en allmänt gällande regel för förhållandet mellan bruttoafkastningen och nettobehållningen, af hvilken senares storlek grufvans förmåga att bära en afgäld tydligen bestämmes. Ville man fastställa afgälden till ett visst belopp för hvarje ton bruten malm, skulle man vid utsättande af detta belopp, för att kunna träffa det rätta, behöfva ytterligare ett allmängiltigt antagande, nemligen om malmens värde. Såväl brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret som kommerskollegium hafva också i sina till afgäldssystemet hänförliga förslag förordat afgäldens beräkning i förhållande till grufvans nettoafkastning.»

»Det af nämnde fullmäktige afgifna förslaget bestämmer endast till sitt maximum den bråkdel af inkomsten, som skall utgöras i afgäld. Enligt detsamma eger nemligen Konungen för fem år i sänder, efter förslag af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvar för sitt län, fastställa afgäldens procenttal, hvilket dock ej kan öfverstiga tio. Härigenom är sålunda möjlighet beredd att lämpa afgälden efter förhållandena. Å andra sidan är emellertid nämnda proportionerliga afgäld förenad med en fix afgift, som verkar såsom ett afgäldsminimum, i det nemligen för hvarje inmutadt område eller utmål skall erläggas en årlig afgift af 50 kronor, hvarför dock afdrag får göras från den proportionerliga afgälden. Såsom skäl för den fixa afgiften har anförts, bland annat, att den proportionerliga afgälden ensam icke skulle bereda staten tillräcklig säkerhet för åtnjutandet af en skälig godtgörelse för jordegareandelen, helst som inmutaren kunde känna sig frestad att, med begagnande af de utvägar, som grufvestadgan i sådant afseende erbjöde, så länge som möjligt dröja med fyndighetens bearbetande.»

»Kommerskollegium åter framhåller med styrka att intresset för uppletande af förut okända fyndigheter måste minskas derigenom att innehafvare af inmutadt område eller utmål å kronans mark åläggas en årlig extra afgift af 50 kronor. I många fall skulle nemligen för upptäckarne, hvilka oftast tillhörde den obemedlade delen af befolkningen, vara svårt eller omöjligt att genom erläggande af en sådan afgift bevara sina inmutningar vid gällande kraft, till dess personer, villiga att gifva förslag, hunnit uppsökas och kunnat åtminstone i någon mån öfvertyga sig om fyndigheternas värde, oafsedt att en ökning i impro-

duktiva utgifter af 50 kronor för år för hvarje inmutadt område eller utmål under den långa tid, som ej sällan erfordrades för att åvägabrinda ett lönande arbete, säkerligen icke skulle främja hågen att uppsöka nya fyndigheter och att nedlägga försöksarbets- och andra undersökningskostnader. Kollegium förklarar sig ej heller kunna biträda brukssocietetens fullmäktiges förslag om den proportionerliga afgälden. Förr än afkastningen af ett grufföretag öfverstege skälig ränta å det nedlagda kapitalet, hade inmutaren ingen särskild fördel deraf att staten till honom afstått sin jordegareandel. Tvärtom skulle, i samma mån som afkastningen blefve mindre, det för honom hafva varit bättre, om jordegaren deltagit i arbetet och bidragit till kostnaderna. Det föresloges därför att afgälden skulle beräknas endast å den del af nettobehållningen, som återstode efter afdrag af ränta å det nedlagda kapitalet, hvilken ränta med hänsyn till den stora risk, som vanligen vore med grufföretag förbunden, ej borde bestämmas lägre än till 6 procent. Men när ett sådant afdrag egt rum, kunde också afgälden sättas till en så mycket större andel af öfverskottet, till och med till 25 å 30 procent deraf. Kollegium stannar vid 25 procent.»

»Emot afgäldssystemet i det hela, och således äfven emot de af brukssocietetens fullmäktige och af kommerskollegium föreslagna tillämpningarne deraf, kan först och främst anmärkas att derigenom endast den ena af de i Riksdagens skrivelser framhållna fördelarna af jordegareandelens återbördande åt kronan kan vinnas. Det är nemligen endast inkomst af grufrörelsen, som på ett dylikt sätt kan beredas staten, hvaremot ett ökad inflytande på grufföretagen uppenbarligen alls icke ernås. Detta har icke heller förbisetts af kommerskollegium, som emellertid ansett sig böra i första rummet förorda afgäldssystemet, under förutsättning att den hufvudsakligaste vigten icke bör läggas på statens nyss antydda inflytande. I detta fall åter kunde kollegium biträda det af föredraganden af bergsärenden framställda förslaget om utarrendering af kronans jordegareandel, ehuru detta enligt kollegii förmenande vore mindre enkelt och dess antagande förenadt med en ej ringa risk för kronan samt, vid det förhållande att troligen i de flesta fall ingen annan arrendator än inmutaren kunde erhållas, praktiskt sedt icke egnadt att mycket bidra till ökande af statens inflytande.»

»En annan väsentlig anmärkning mot afgäldssystemet, för så vidt afgälden skall sättas i förhållande till nettoinkomsten, kan hemtas från svårigheten att uppställa tillfyllestgörande normer för uppskattning af denna. Denna svårighet framträder både med afseende å proceduren vid uppskattningen och i fråga om grunderna för densamma.»

»Enligt brukssocietetens fullmäktiges förslag tillkommer uppskattningen de vanliga taxeringsmyndigheterna. Det kan möjligen förefalla som om dessa lika väl kunde uppskatta inkomsten i det ena syftet som i det andra. I sjelfva verket är det dock vid bevillningstaxering och vid den här föreslagna uppskattningen fråga om helt olika saker. Anspråket på noggrannhet är vida starkare, då en tiondel af den uppskattade inkomsten (utan afdrag för ränta) skall utgifvas, än när det blott gäller de vanliga skattebördorna, och häraf följer att den sakkunskap, som hos taxeringsmyndigheterna kan beträffande grufföretag påräknas, framstår såsom otillräcklig. Äfven ur principiell synpunkt måste det förefalla mindre riktigt att till taxeringsmyndigheterna hänvisa uppskattningen i fråga om en afgäld, som icke har karakteren af en offentlig pålaga, utan är ämnad att utgöra vederlag för öfverlåtagandet af en ekonomisk förmån. Kommerskollegium har också afhållit sig från att efterlikna fullmäktiges förslag i denna del. Icke heller någon annan grund för beräkning af den afgäldspligtiga inkomsten har i kollegii förslag till lagtext anvisats, men af betänkandet framgår att beräkningen ansetts böra ske med ledning af räkenskapsböcker, som grufdriftsidkaren borde åläggas att föra och på anfordran tillhandahålla den myndighet, åt hvilken uppdragits att kontrollera och uppbära kronans vinstandel.»

»Tydligt torde vara, såsom äfven i högsta domstolen vid dess granskning af föreliggande förslag blifvit anmärkt, att saken af bestämmelser om ordningen för afgörande af stridighet angående afgäldens storlek innebär en betänkelig brist. Åtminstone måste det, för att förslaget ändock skall vara antagligt, förutsättas att normerna för uppskattningen äro klart och fullständigt affattade. I annat fall kan icke ens räkenskapernas upprättande efter vissa föreskrifna formulär göra tillfyllest, bortsedt derifrån, att det torde vara synnerligen svårt att finna formulär, passande för alla möjliga fall.»

»De af kommerskollegium föreslagna grunderna för afgäldens beräkning hafva emellertid af samtliga i granskningen deltagande ledamöter i högsta domstolen förklarats vara alltför sväfvande för att ej vid tillämpningen föranleda svårigheter. Det har sålunda, bland annat, framhållits att årsvinstens rätta belopp vore väsentligen beroende deraf, hvilka afskrifningar och andra afdrag från årsinkomsten grufvegaren finge tillgodoräkna sig, hvarförutom det kunde vara föremål för tvekan, huruvida och på hvilket sätt vinsten för att komma i betraktande måste hafva realiserats, äfvensom att det syntes vara ännu svårare att afgöra, hvad man borde hänföra till det nedlagda kapital, å

hvilket ränta finge beräknas. Fyra af högsta domstolens ledamöter hafva vid dessa anmärkingar fogat det uttalandet att, enligt deras uppfattning, de framhållna betänkligheterna icke torde bero allenast på den affattning, som kommerskollegium gifvit sitt förslag, utan vara oskiljaktiga från hvarje tillämpning af den valda principen och sålunda icke kunna uteslutas på annat sätt än genom öfvergifvande af afgäldssystemet.»

»Emot detta system har slutligen äfven erinrats att kronan enligt detsamma skulle sätta sig i en annan och bättre ställning än enskilde jordegare och att härigenom eftersökandet af malmfyndigheter å kronojord skulle förlamas. Helt säkert vore också i följd af de stora med grufföretag i allmänhet förenade riskerna det i många fall fördelaktigare för jordegaren att utan eget deltagande i grufbrytningen vara tillförsäkrad äfven en måttlig del af vinsten, än att nödgas välja mellan att öfvergifva sin jordegareandel och att underkasta sig kostnaderna och äfventyret för deltagande, och ogynsammare för inmutaren att ensam på egen kostnad och risk bearbeta grufvan, äfven om han finge behålla en stor del af vinsten, än att kunna påräkna bistånd af jordegareandelens innehafvare.»

»På grund af de nu anförda skälen torde afgäldssystemet böra lemnas å sido och frågans lösning försökas på den vägen, att staten tillgodogör sig jordegareandelen genom dess öfverlåtande åt enskilde.»

»De hufvudsakliga företrädena hos detta system — arrendesystemet — synas vara: *att* man kan undvika att gifva kronan en i jemförelse med andra jordegare privilegierad ställning och sålunda kan förebygga att den i inmutningsrätten liggande uppmuntran till fyndigheters eftersökande och bearbetande kommer att verka mindre kraftigt å kronojord än å enskild jord; *att* åt staten beredes icke blott inkomst utan äfven vidgadt inflytande, eftersom möjlighet finnes att i upplåtelsevilkoren vid hvarje tillfälle upptaga de bestämmelser, som kunna finnas erforderliga; *att*, då afgiften bestämmes för hvarje särskildt fall, den kan bättre afpassas efter de föreliggande förhållandena och sålunda gifva större inkomst, än möjligt vore, om den skulle genom en allmän regel så fastställas, att den icke i fråga om någon grufva blefve tryckande; samt *att*, af samma skäl, äfven formen för och kontrollen å afgiftens utgörande kunna lämpas efter omständigheterna och i följd häraf de förut påpekade svårigheterna, hvad afgiftens beräkning angår, kunna helt och hållet eller åtminstone till största delen undanröjas.»

»Å andra sidan hafva dock emot de framställda, på arrendesystemet grundade förslagen riktats åtskilliga invändningar, som icke kunna

frånkännas vigt. Det är i sjelfva verket alldeles icke lätt att finna en anordning, som tillgodoser på en gång statens och inmutarens intressen. Att inskränka sig till att utan vidare göra på staten tillämpligt det som gäller om enskilde jordegare låter sig nemligen icke genomföra. Hufvudledningens härtill är att söka i det obestridliga sakförhållandet, att statens verksamhet måste försiggå i former, som i fråga om enskilde jordegare icke hafva någon motsvarighet; i sammanhang härmed står, att staten bör undvika direkt deltagande i grufföretag.»

»Den största svårighet, som för staten är med ett arrendesystem förenad, består deri, att afgörandet, huruvida staten skall begagna sin jordegareandel, medför omgång, kostnader och ett ansvar, så mycket tyngre, som fyndighetens beskaffenhet i regel näppeligen kan vara tillräckligt känd för att möjliggöra ett ens någorlunda säkert omdöme. Bortsedt från ett speciellt fall af jemförelsevis ringa praktisk vigt, är det vid utmåsläggningen, som en jordegare senast skall anmäla sig till begagnande af sin jordegareandel. Vid denna tidpunkt är det i allmänhet, enligt hvad från sakkunnigt håll intygats, för staten omöjligt att ega sådan kännedom om fyndighetens beskaffenhet, att staten kan med trygghet bestämma sig för begagnande af sin jordegareätt och åtaga sig dermed förenade skyldigheter och risker. Härmed sammanhänger att, såsom äfven framhållits, ganska stora och i många fall alldeles gagnlösa kostnader måste föranledas af de besigtningar å platsen, som förutsättas för ett beslut att begagna jordegareandelen, äfvensom att uppdraget att pröfva företagens ekonomiska och tekniska möjligheter medför ett tungt moraliskt ansvar, helst som ett afrådande från deltagande i ett företag, som sedermera visar sig vara mycket lönande eller storartadt, i allmänhet kommer att synnerligen strängt bedömas; för öfrigt har det anmärkts att detta uppdrag icke lämpligen kunde åläggas hvarken bergmästarne, hvilka under den för undersökningar å marken användbara årstiden ofta icke skulle jemte sina öfriga göromål medhinna detsammans utförande och hvilkas ställning såsom opartiska förrättningsmän derigenom skulle förryckas, eller grufingeniörerne, hvilka hade att tjenstgöra såsom bergmästarnes ställföreträdare, och som uppbure en i förhållande till det ifrågavarande arbetet och det dermed följande ansvaret alltför knapp aflöning.»

»Till undvikande af alla dessa svårigheter skulle den utvägen kunna anvisas och har verkligen under ärendets behandling varit ifrågasatt, att staten alltid eller så godt som alltid utan någon egentlig pröfning af fyndigheten skulle anmäla sig till begagnande af jordegareandelen. Härmed är emellertid den olägenhet förknippad, att staten måste under

en längre eller kortare tid deltaga i grufarbetet, innan grufvan blifvit så känd, att det definitiva beslutet om jordegareandelens begagnande eller öfvergifvande kan fattas. Kostnaden för detta deltagande kan visserligen genom åberopande af grufvestadgans 66 § nedbringas till en ganska obetydlig summa, omkring 25 kronor årligen, men det har icke utan skäl anmärkts att det skulle vara staten mindre värdigt att på detta sätt söka förmå inmutaren att nästan uteslutande på sin bekostnad och risk utföra det arbete, som förutsättes för vinnande af tillräcklig kännedom om grufvan, ett omdöme som äfven har kunnat fällas med afseende på det medel, som staten skulle anlita för att undgå fortsatt deltagande, nemligen gruflottens förverkande genom försummelse att inbetala vederbörligt bidrag till gruflottens drift.

»Äfven ett i visst afseende motsatt förfaringssätt har kommit under öfvervägande, det nemligen, att staten, sedan anmälan om jordegareandelens begagnande gjorts, skulle, i stället för att inskränka sitt deltagande till det minsta möjliga, så inverka på omfattningen af undersökningarna, att fyndighetens värde så snart som möjligt kunde tillnärmelsevis beräknas och derefter jordegareandelen utarrenderas. Emot detta förslag har dock erinrats att ett sådant tillvägagående skulle innebära en afvikelse från grundsatsen att kronan ej bör omedelbart deltaga i industriella företag samt förutsätta såväl anslag som särskildt sakkunnige tjänstemän, hvarförutom derigenom skulle frammanas ett mycket stort antal okloka företag, hvilka för kronan sannolikt komme att medföra större kostnader, än som betäcktes i de fall, då gynnsamma resultat ernåddes.»

»Icke mindre betänkligheter hafva anförts emot den äfven framkastade planen att 22 § i grufvestadgan skulle ändras så, att jordegaren egde rätt att begära viss tids uppskof med utmålsförrättningens företagande för att under tiden kunna — utan samarbete med inmutaren — göra behöfliga undersökningar af malmanledningens värde. Särskildt skulle nemligen härigenom, i strid mot den af ålder här i landet omfattande åsigten, tvänne personer komma att hvar för sig och oberoende af hvarandra drifva grufarbete inom samma grufområde, äfvensom utmålsläggningen och den dermed följande större vissheten i de grufvan rörande förhållandena till men för inmutaren uppskjutas en tid, som, om jordegaren skulle hafva verklig nytta af uppskofvet, måste göras ganska lång.»

»Det af komiterades flertal framlagda förslaget går i ännu en annan riktning. Enligt detsamma njuter staten för anmälan till begagnande af jordegareandelen förlängd tid intill fem år från utmålsläggningen. För

att emellertid denna förlängning af inmutarens ovisshet skall så mycket som möjligt oskadliggöras och han ej föränledas att till ett minimum inskränka sina arbeten — hvarigenom hela ändamålet med förlängningen skulle i väsentlig mån förfelas — har det tillagts att, ehvad staten tidigare eller senare anmäler sig till jordegareandelens begagnande, tillträdes denna dock först vid utgången af de fem åren; härigenom blir inmutaren åtminstone för någon tid säker på att få vara ensam om arbetet och att ensam få skörda frukten af de kostnader, som han derpå nedlägger. Direkt framtvings ett visst mått af arbete derigenom att under de fem åren dels den vanliga arbetsskyldigheten fördubblas, dels hvilostånd förbjudes, dels afgift i stället för arbete ej får erläggas.»

»Emot detta förslag hafva åtskilliga invändningar framställts. Sålunda har det sagts att detsamma vore så ofördelaktigt för inmutaren, att derigenom måste i väsentlig mån minskas hågen till inmutning. Framhållits har särskildt att, enär under den första tiden af ett gruf-företags tillvaro kostnaderna i allmänhet vore störst och afkastningen minst, fördelen för inmutaren af att under den i förslaget utsatta tiden ensam tillgodogöra sig grufvan vore för liten för att uppväga risken att, å ena sidan, om företaget blefve fruktbarande, förlora hälften deri utan ersättning för ens någon del af undersökningsarbetet och att, å andra sidan, der det mislyckades, ensam få stå för förlusten. Vidare skulle bestämmelserna om fördubbling af arbetsskyldigheten och om förbud emot hvilostånd samt emot erläggande af afgift i stället för försvarsarbete afskära inmutaren från den eljest för honom efter ut-målsläggningen öppna möjligheten att med ingen eller blott en ringa utgift vinna tid att afyttra sin rätt eller skaffa sig förlagskapital. Tillika vore dessa bestämmelser otillräckliga för vinnande af det med dem åsyftade ändamålet. Äfven den fördubblade vanliga arbetsskyldigheten kunde nemligen alltför väl fullgöras på ett sådant sätt att ingen egentlig insigt om fyndigheten derigenom vunnes. Slutligen kunde det icke anses lämpligt att staten, såsom enligt ifrågavarande förslag vore fallet, för att lättare kunna skaffa sig direkt inkomst af ett industrielt företag, tillerkände sig sjelf en privilegierad ställning och beröfvade inmutare å kronojord rättigheter, som de skulle hafva egt, om fyndigheten varit belägen å enskild mark.»

»Föredraganden af bergsärenden i kommerskollegium har å sin sida ansett lämpligaste sättet för genomförande af arrendesystemet vara att i instruktion för den eller de myndigheter, som komme att handlägga hithörande ärenden, föreskrefves, att kronans rätt till jordegareandel

endast då borde begagnas, när omständigheterna otvetydigt ådagalade, icke blott att företaget vore af sådan betydelse och sådant värde, att kronan kunde för sin andel deri erhålla en afsevärd fördel, utan äfven att möjlighet funnes att beräkna en lämplig afgift för jordegareandens öfverlåtande. På sådant sätt skulle enligt föredragandens förmenande så mycket som möjligt minskas de omkostnader, risker och anspråk, hvilka syntes honom vara omöjliga för staten att helt och hållet undvika utan uppgifvande af det i Riksdagens skrifvelse angifna önskningsmålet.»

»I sjelfva verket är det också tydligt att enligt bemålde föredragandes förslag, på sätt han sjelf äfven framhållit, de förut påpekade med arrendesystemet förenade svårigheterna icke på långt när fullständigt öfvervinnas. Det skulle sålunda jemväl enligt detta förslag blifva nödvändigt att, när inmutning skett på kronojord, anställa undersökning på platsen för bedömande af företagets beskaffenhet och utsigter. Kostnaderna härför skulle i alla de fall, då jordegareandelen funnes icke böra begagnas, vara helt och hållet förlorade. Dessutom skulle hvad förut anförts om de vanskligheter, som vore förenade med finlandet af personer, som ur alla synpunkter vore fullt lämpliga att verkställa ifrågasvarande undersökningar, och om tyngden af det med desamma förenade moraliska ansvaret ega nästan alldeles oförminskad tillämpning. Vidare skulle det uppenbarligen ofta blifva omöjligt att genast efter utmålsläggningen, vid hvilken anmälan om jordegareandelens begagnande ju i regel senast måste göras, finna en arrendator och med honom träffa uppgörelse i alla erforderliga punkter. Det skulle således alltför lätt blifva för staten nödigt att under någon tid deltaga i grufdriften, för hvilket deltagande både penningemedel — särskildt äfven i anledning af skyldigheten att delvis lösa redan befintliga byggnader, redskap och förråd — och tjänstemän skulle erfordras. Å andra sidan måste, då ett arrendeafstal träffats, den föreställningen lätteligen kunna uppstå, att staten vore ansvarig för riktigheten af det resultat, hvartill de förut omtalade undersökningarne ledt, och på grund af hvilket staten bestämt sig för begagnande af jordegareandelen och uppställt sina arrendevilkor. Äfven bortsedt härifrån vore, för så vidt icke staten inskränkte sig till att göra sin rätt gällande blott i undantagsfall, fastställandet af arrendevilkor en mycket vanskligh sak, då man icke utan att betydligt förlänga tiden för statens omedelbara deltagande kunde hoppas att erhålla ledning genom konkurrens mellan flere arrendesökande, hvilka haft tillräcklig tid att öfverväga sina anbud. För att så snart som möjligt få tillfälle att rätta till äfventyrs förelöpande felaktigheter i detta afseende

skulle man nödgas göra den första arrendetiden mycket kort, hvaraf åter följden kunde befaras blifva den, att arbetet under denna första tid bedrefves på ett lamt eller eljest otillfredsställande sätt.»

»Sjelfva arten af de nu påpekade svårigheterna synes anvisa den väg, på hvilken man kan vänta att komma till en mera tillfredsställande lösning af frågan. Man bör försöka att befria staten från kostnaderna, besväret och ansvaret med de undersökningar, som erfordras för ett beslut att begagna rätten till jordegareandel, vidare äfven från nödvändigheten att under första tiden omedelbart deltaga i grufdriften samt, såvidt möjligt, från svårigheten att riktigt bestämma arrendeafgiften. Allt detta synes — utan ett betänkligt uppskjutande af utmålsläggningen eller af den tid, inom hvilken staten bör anmäla sig till begagnande af jordegareandelen — kunna vinnas genom den anordning, som jag nu går att utveckla.»

»Grundtanken i denna är att redan innan tiden för anmälan om jordegareandelens begagnande gått till ända genom infordrande af anbud utrona möjligheten att utarrendera kronans lott. Statens första åtgärd är därför att infordra arrendeanbud, och detta bör i regel ske inom kort tid efter mutsedelns utfärdande. Den tid, inom hvilken anbud skola ingifvas, sättes tillräckligt lång, för att spekulanter må hafva tillfälle dels att, såvidt möjligt, taga kännedom om den inmutade fyndighetens art och värde, dels att genom bildande af associationer eller eljest försäkra sig om nödigt kapital. Utan tvifvel måste i många fall det vara med ett ganska stort äfventyr förenadt att på ett så tidigt stadium af grufdriften ingifva anbud på öfvertagande af kronans lott. Men i betraktande deraf, att detta äfventyr dock icke är större än vid transaktioner angående inmutningsrätt, synes det med stöd af erfarenheten i afseende på sådana kunna antagas, att den enskilda företagsamheten, när grufvan kan förväntas blifva af någon större betydenhet, icke skall låta sig deraf afskräckas, utan fastmera i dylika fall ett flertal anbud inkomma. Uteblifvandet af hvarje anbud måste därför under vanliga förhållanden betraktas såsom ett ganska säkert tecken derpå, att grufvan icke förtjenar statens deltagande i grufdriften, och detta så mycket mera, som det för inmutaren uppenbarligen, när grufvan eger något värde, finnes ett ganska starkt intresse af att ensam blifva berättigad till densamma och han därför har anledning att genom ingifvande af arrendeanbud söka förekomma annans deltagande. Ingifvas åter anbud, har staten dels den fördelen att, om en undersökning på platsen i följd af särskilda omständigheter finnes nödig eller önskelig, säkerhet finnes att få vederlag för den häraf föranledda kost-

naden, dels äfven den att en värdefull ledning erhålles för bestämmande af arrendeafgiftens storlek. Hålles möjligheten öppen att lämpa såväl grunden för afgiftens beräkning som inom vissa gränser äfven arrendetiden efter de i hvarje fall föreliggande omständigheterna och spekulanter i anbuden framträdande önskingar, synes man icke behöfva befara att afgiften blir alltför låg eller att genom en alltför kort arrendetid arrendatorn frestas att åsidosätta de sunda principerna för grufvbrytningen; härutinnan måste äfven ett medgifvande af optionsrätt för arrendatorn att vid arrendetidens slut å nyo få öfvertaga jordegareandelen visa sig verksamt. Enär anbuden afgifvas utan stöd i en föregående genom statens försorg verkställd undersökning, handla spekulanterna helt och hållet på eget ansvar och komma att sakna hvarje äfven skenbar grund för anspråk på att hållas skadeslösa för de misstag de begått. Staten är vidare, på grund af tidsföljden mellan arrendeaftalets uppgörande och anmälandet om jordegareandelens begagnande, icke utsatt för den risken att efter sådan anmälan under afvaktan på utarrendering under längre eller kortare tid behöfva omedelbart deltaga i grufföretaget för att måhända till sist nödgas tillgripa den med dess värdighet mindre väl öfverensstämmande utvägen att genom försummelse att inbetala tillskott förverka sin andel och derigenom befria sig från vidare förpligtelser. Man behöfver icke heller befara att staten får utan gagn vidkännas andel i utmålskostnaden. Slutligen kan, vid utmålsläggningen, i fråga om utmålets storlek och sträckning m. m. billig hänsyn tagas till arrendatorns önskingar, hvilket i sin mån måste bidraga till att uppmuntra arrendespekulationen.»

»Skulle i enstaka fall på grund af särskilda omständigheter någon arrendator ej kunna genast erhållas men grundad förhoppning dock finnas om lönande arbete, är det uppenbarligen icke med nämnvärd utgift för kronan förenadt att under någon tid genom deltagande i försvarsarbetet bibehålla sin rätt.»

»Hvad nu blifvit anfördt synes mig gifva ifrågavarande anordning ett bestämdt företräde framför hvarje annan tillämpning af arrendesystemet. Å andra sidan bevaras — med den obetydliga inskränkning, som jag strax skall angifva — alla de förut framhållna, med detta system förenade fördelarna: likställighet mellan kronan och andra jordegare samt således mellan inmutare å kronojord och inmutare å enskild jord; beredandet åt staten icke blott af inkomst, utan äfven af vidgadt inflytande; möjlighet att afpassa afgiften efter hvarje särskildt fall och sålunda undvika att den antingen i en del fall blifver tryckande eller i andra fall alltför lindrig och litet gifvande; möjlighet att lämpa ef-

ter omständigheterna äfven grunden för och kontrollen å afgiftens beräkning. På grund häraf anser jag en åtgärd i den af Riksdagen angifna riktningen vara möjlig och lämplig.»

»Den nyss antydda inskränkningen har afseende på den förstnämnda bland de berörda fördelarne, eller fördelen af likställighet mellan kronan och andra jordegare. För att möjliggöra en tillfredsställande användning af arrendesystemet i dess förut omtalade form behöfvas nemligen vissa ändringar i grufvestadgan, hvilka onekligen kunna uppfattas såsom försämrande inmutarens rättsställning, om de än äro af försvinnande liten betydelse i detta afseende.»

»Först och främst måste, för att kronan må kunna i god tid efter mutsedelns utfärdande utbjuda jordegareandelen på arrende och dervid kunna utsätta tillräckligt lång tid samt efter dennas utgång hafva erforderligt rådrum före utmåsläggningen, dels den myndighet, som å kronans vägnar har att ombesörja utarrenderingen, — lämpligen Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande — erhålla underrättelse derom, att inmutning skett å kronojord, dels mellan denna underrättelse och utmåsläggningen viss tid förflyta. De för åstadkommande häraf behöfliga stadgandena hafva synts kunna på det sätt sammanslås i 22 §, att utmål förklaras ej få utan Eders Kongl. Maj:ts tillstånd läggas å kronojord, der jordegareandelen tillkommer kronan, förrän två år efter det att afskrift af mutsedeln blifvit till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ingifven. Härvid må erinras, att redan enligt grufvestadgans nuvarande lydelse (i 13 §) en inmutare är skyldig att viss tid innan han börjar arbetet å inmutadt område lemna afskrift af mutsedeln till områdets egare, således, då kronan är egare, till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, äfvensom att för närvarande utmål icke behöfver sökas förrän tre år från mutsedelns utfärdande, hvilken tid, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, allmänt i dess hela utsträckning begagnas. Det kan således endast vara i sällsynta undantagsfall, som någon verklig inskränkning eller ny börda genom det föreslagna stadgandet åläggas inmutaren.»

»För det andra har den, af föredraganden af bergsärenden framhållna faran måst undvikas, att arrendatorn af kronans lott genom försummelse att inbetala tillskott kommer densamma att enligt grufvestadgans 65 § hemfalla till öfrige delegare i grufvan; denna fara är så mycket större, som arrendatorn härvid kan handla i hemligt samförstånd med dessa och emot godtgörelse, som af dem utlofvats eller gifvits. Man kan visserligen hänvisa dertill att staten, hvilken såsom egare af lotten får mottaga sådan anmaning och sådan ytterligare erinran, som i samma 65 § omtalas, följaktligen kommer i tillfälle att, innan det är för sent,

sjelf fullgöra inbetalningen och derigenom förebygga lottens förverkande. Man får dock ej förbise att staten för att draga fördel af denna utväg skulle nödgas både att vidkännas tillskottet utan visshet om framtida godtgörelse därför och att under någon tid, till dess ett nytt arrendeafstal kunnat träffas, omedelbart delta i grufdriften; det förutsättes nemligen att den försunlige arrendatorn förverkat sin arrenderätt.»

»På grund af det anförda har det syntts nödigt att åt kronan förbehålla en särskild anståndstid, tillräckligt lång för att i regel, der grufvan har något egentligt värde, en ny arrendator må kunna erhållas. Då tillskottet skall från den vanliga anståndstidens utgång löpa med sex procent ränta, torde de olägenheter, som för öfrige delegare i grufvan må vara förknippade med uppskofvet, icke kunna anses vara betydande. Snarare skulle man kunna säga att faran för en på aflägsnande af kronans rätt riktad öfverenskommelse mellan arrendatorn och öfrige delegare icke är med tillräcklig visshet utesluten, eftersom ett så stort tillskott kan af dem beslutas, att hvarken staten eller någon ny arrendator vill erlægga detsamma. Häremot kan emellertid anmärkas dels att dylika spekulationer från arrendatorns sida af flera skäl alltid måste vara i hög grad vågade, helst när det är fråga om en så kapitalstark grufvegare som staten, dels att de öfrige delegarne ju äfven skola betala motsvarande tillskott och följaktligen riskera att, om den infordrade summan är för stor, förverka sina lotter redan vid utgången af den vanliga anståndstiden.»

»Till förekommande af misstag har det syntts vara gagneligt att såväl i 65 § som i 22 § intaga en erinran derom att det är Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som hvar för sitt område ega å kronans vägnar emottaga de meddelanden, som der äro i fråga. Det sätt, hvar på denna erinran i båda de nämnda paragraferna uttryckts, torde tillräckligt förebygga den alldeles oberättigade slutsatsen att det vore endast i dessa fall, som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med afseende på dylikt vore rätte vederbörande.»

»Förutom i nämnda två paragrafer (22 och 65) torde för återtagande af kronans jordegareandel och genomförande af arrendesystemet ändring behöfva vidtagas endast i 17 §. Dels inmutare, dels vissa kronojordsinnehafvare måste nemligen fränkännas den dem enligt nuvarande affattningen tillkommande rätten till jordegareandel. Det förra kan åstadkommas genom att utesluta paragrafens sista stycke och sålunda återgifva hufvudregeln, att jordegareandelen tillkommer jordegaren, dess gilighet, det senare åter genom att i första stycket utelämnas en eller två af de kategorier kronojordsinnehafvare, som der tillerkännas rätt

till jordegareandel. Lika med högsta domstolen finner jag det icke böra ifrågakomma att fråntaga boställsinnehafvare förevarande rättighet. Det blir sålunda allenast kronoarrandatorer, som icke vidare skola i lagrummet omförmålas. Efter denna ändring i kommerskollegii förslag kan det med så mycket mindre skäl förordas att utesluta bestämmelsen om rätt för kronojordsinnehafvare att, om han begagnar jordegareandelen, sedermera behålla grufloten såsom sin enskilda tillhörighet.»

»Bland villkoren för jordegareandelens utarrendering kunna de flesta ej lämpligen blifva föremål för allmänt gällande bestämmelser. Af de öfriga åter äro några sådana att de ej kräfvat någon särskild redogörelse. Tvänne punkter torde emellertid böra nu omnämnas på grund af den betydelse de i olika afseenden ega.»

»Af grundsatsen, att staten bör undvika utgifter och förpligtelser, härflytande af jordegareandelens utarrendering, följer det med nödvändighet att en arrendator icke bör kunna vid arrendetidens slut af staten fordra ersättning för byggnader och andra anläggningar, lika litet som för utförda förarbeten eller anskaffade redskap och förråd. Man kunde då tänka sig att han skulle få ersättning för större eller mindre del af de nämnda föremålen på det sätt, att en ny arrendator skulle vara förbunden att lösa dem. Icke heller detta kan dock medgifvas. I sådana fall, då lösesumman uppginge till ett anseeligt belopp, vore nemligen fara värdt att genom en sådan regel konkurrensen om det nya arrendet skulle alltför mycket inskränkas och staten ställas inför det valet att antingen låta den förre arrendatorn fortsätta med nyttjandet snart sagdt på hvilka villkor som helst eller sjelf inträda i omedelbart utöfvande af grufdriften. Det ligger äfven i öppen dag att en sådan situation skulle kunna afsigtligt framkallas. Ingen som helst rätt att fordra lösen eller ersättning bör därför tillerkännas en afträdande arrendator. Snarare kunde man tillförsäkra honom att, om han ej finge lösen, få vidblifva bruket af jordegareandelen under en efter omständigheterna afpassad tid, dock ej utöfver visst maximum. Detta skulle emellertid föranleda invecklade beräkningar och ofta ej lända arrendatorn till någon verklig nytta, eftersom han icke på förhand kunde säkert veta huru det komme att gå. Det synes sålunda icke återstå något annat än att i arrendevilkoren fränkänna arrendatorn hvarje slags godtgörelse. Detta utesluter dock naturligtvis icke att det på grund af särskilda omständigheter kan i enstaka fall befinnas ändamålsenligt att i större eller mindre utsträckning tillerkänna arrendatorn rätt till er-

sättning, hvilken förmån då måste motsvaras af skyldighet att erlægga ett så mycket högre arrende.»

»På frågan, i hvad mån en arrendator är befogad att under sin besittningstid borttaga, förminska eller försämra en gång utförda anläggningar m. m., torde det icke vara nödigt eller lämpligt att här inlåta sig. Några allmänna normer utöfver dem, som följa dels af förhållandet till öfrige delegare, dels af grufvestadgans 48 § och 6 kapitel, låta näppeligen uppställa sig. Till de enskilda fallens egendomligheter kan endast i arrendeaftalen tagas hänsyn. Det må dock anmärkas att saken tydligen ställer sig på annat sätt i fråga om den förste arrendatorn, än med afseende på den, som till brukande öfvertager kronans lott i en redan länge bearbetad, med dyrbara anläggningar försedd grufva.»

»Emot hvad ofvan förordats, eller att byggnader och anläggningar skola vid arrendetidens slut utan ersättning hemfalla till kronan, kan den invändning lätt göras att i följd af en sådan regel arrendatorn blifver alldeles afskräckt från alla mer än för det närmaste behovet afsedda åtgärder. Såsom redan ofvan antydts bör en sådan tendens dock kunna öfvervinnas dels genom medgifvande af optionsrätt, dels, och framför allt, genom ett lämpligt bestämmande af arrendetiden, på det sätt nemligen, att arrendet ställes på så mycket längre tid, ju kostsammare förarbeten och anläggningar erfordras. Det bör ju till och med icke finnas något hinder därför att den, som till en början arrenderat på kort tid, senare, när han funnit att större arbeten äro ändamålsenliga, än han på grund af den återstående arrendetidens korthet kan vedervåga, på derom gjord framställning genast och utan afvaktan på den första arrendetidens slut erhåller förlängning af arrendet. För öfrigt är det, äfven oberoende af optionsrätten, ganska antagligt att ombyte af arrendator endast sällan kommer att ega rum; tydligen kan i allmänhet ingen annan bjuda så mycket för jordegareandelen som den förutvarande arrendatorn själf.»

»Medan det nu framställda talar därför att arrendetiderna göras långa, kommer man ur andra synpunkter till det motsatta resultatet. Dels kan det nemligen visa sig att arrendeafgiften bör höjas, grunden för dess beräkning ändras eller kontrollerna skärpas, dels, och framför allt, är det endast genom att utarrendera på kortare tider, som staten verkligen behåller saken i sin hand och är i tillfälle att med ej alltför långa mellantider göra sitt inflytande gällande genom att tillägga nya arrendevilkor och i öfrigt förfara efter de till äfventyrs väsentligen ändrade omständigheterna. Det gäller därför att genom väljandet af en medelväg söka förena dessa båda stridiga fordringar. Lämpligast synes i

sådant hänseende vara att utsätta en, icke alltför knapp, maximitid, hvilken skäligen torde kunna antagas till tretio år såsom i afseende å apatitfyndigheter vid nästlidna års Riksdag bestämdes; första gången utarrendering sker lärer i allmänhet böra väljas en betydligt kortare tid.»

Sedan förslag ej mindre till de ändringar i 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, hvilka påkallats af förslaget om återtagande af kronans jordegareandel och genomförande af arrendesystemet, än äfven till ändrad lydelse af 3, 5, 8, 11, 13, 14, 24, 31, 39, 44, 61 och 68 §§ i samma stadga äfvensom till öfvergångsstadgande föredragits, behagade Eders Kongl. Maj:t förenämnde 9 mars 1894 genom särskilda nådiga propositioner dels inhemta Riksdagens yttrande öfver berörda förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 dels föreslå Riksdagen att, derest Riksdagen i hufvudsak godkände de ifrågasatta ändringarne af 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, medgifva att Kongl. Maj:t tills vidare egde i den ordning, som af Kongl. Maj:t närmare bestämdes, ej mindre att åt svenske män, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t faststälde, under en tid för hvarje gång af högst tretio år upplåta begagnandet af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, med rätt derjemte för den, som erhållit upplåtelsen, att vid upplåtelsetidens utgång ega företräde till jordegareandelens öfvertagande äfven för en förnyad upplåtelse, derest sådan ifrågakomme, än äfven att, om ingen funnes, som vore villig eller kunde öfvertaga begagnandet af jordegareandelen, efter omständigheterna i hvarje särskildt fall antingen vidtaga erforderliga åtgärder för bevarande åt kronan af jordegareandelen eller ock låta rätten till densamma förfalla.

Vid behandlingen inom lagutskottet af propositionen om ändring af grufvestadgan tillstyrkte utskottet densammas godkännande med endast en del ändringar i vissa paragrafers ordalydelse i syfte att åstadkomma större tydlighet. Det af lagutskottet framlagda förslaget blef derefter af Första Kammaren antaget, allenast med en ändring af 13 §, dervid i votering efter den till 17 § anknutna hufvuddiskussionen för den föreslagna lydelsen afgåfvos 59 röster, medan 17 voro för afslag. Andra Kammaren antog för sin del endast 3, 5, 8, 11 och 13 §§. Vid votering rörande 17 § afgåfvos i denna kammare 69 röster för den föreslagna lydelsen och 104 röster mot densamma.

Efter godkännande af ett från lagutskottet inkommet sammanjemkningsförslag förklarade Riksdagen uti skrifvelse den 11 maj 1894 att Riksdagen, som ansett propositionen om ändring i grufvestadgan innefatta ett ämne, derom Riksdagen egde att för sin del besluta, hade, då

Riksdagen icke kunnat godkänna de af Eders Kongl. Maj:t föreslagna bestämmelser angående kronan förbehållen jordegareandel vid inmutningar på icke disponerad kronojord och dermed sammanhängande stadganden, i anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition för sin del antagit lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, innefattande denna lag ändring af 3, 5, 11 och 13 §§ i grufvestadgan.

Då Riksdagen sålunda icke godkänt de ifrågasatta ändringarna af 17, 22 och 65 §§ i grufvestadgan, och dermed den förutsättning förfallit, som legat till grund för förutnämnda nådiga proposition angående tillgodogörande af den kronan tillkommande jordegareandel i grufva, meddelade Riksdagen i särskild skrifvelse nyssberörde 11 maj 1894, att denna framställning ej heller af Riksdagen bifallits.

Beträffande ofvan omfördälda af Riksdagens båda kamrar antagna ändring af 13 § i grufvestadgan får jag erinra hurusom enligt 1 mom. i denna § det åligger inmutare att viss tid före arbetets påbörjande lemna afskrift af mutsedeln ej blott till det inmutade områdets egare utan äfven till den, hvilken innehar nyttjanderätt dertill, men att uti Kongl. Maj:ts förenämnda förslag den ändring vidtagits uti nyssnämnda moment, att inmutares delgifningsskyldighet inskränkts till aflemnande af afskrift af mutsedeln, förutom till det inmutade områdets egare, allenast till den, hvilken det med nyttjanderätt *innehar*. Vid propositionens behandling i Riksdagen hade lagutskottet, i ändamål att fullt tydligt utmärka hvad med ändringen afsåges, efter de i 13 § 1 mom. förekommande orden »det med nyttjanderätt innehar» tillagt orden »och brukar», hvarförutom motsvarande förtydligande föreslagits jemväl på ett följande ställe i samma moment. Denna redaktionsförändring hade dock icke af Riksdagen godkänts, utan hade Riksdagen för sin del beslutit den affattning af momentet, att inmutare skulle aflemna afskrift af mutsedeln »till såväl det inmutade områdets egare som den, hvilken dertill innehar in-tecknad eller af jordegaren hos inmutaren skriftligen anmäld nyttjanderätt».

Af förhandlingarna vid Riksdagen framgår, att ändringen tillkommit i inmutarens intresse för att förhindra att han i följd af bristande kunskap om nyttjanderättens tillvaro skulle blifva sin inmutningsrätt förlustig.

Mot det af Riksdagen antagna förslaget har högsta domstolen, hvars underdåniga yttrande deröfver Eders Kongl. Maj:t täckts infordra, anmärkt att den af Riksdagen antagna ändringen af 13 § 1

mom. endast ofullständigt skulle medföra dermed åsyftad förbättring men deremot kunde föranleda verkliga olägenheter; och har högsta domstolen i sådant afseende erinrat att, då en mängd egendomar såsom kronohemman, boställen, kyrkohemman m. fl. icke vore föremål för in-teckning, skulle boställshafvare, åboer eller arrendatorer å dylika hem-man, huru notorisk deras nyttjanderätt än vore, icke ega någon rätt att få afskrift af mutsedeln sig tillstånd, med mindre jordegaren gjort skriftlig anmälan om nyttjanderätten, men, då förslaget icke innehölle någon föreskrift om skyldighet för jordegare att göra sådan anmälan, saknade nyttjanderättsinnehafvaren trygghet för att anmälan verkligen komme att ske, och att, då förslaget icke innefattade bestämmelser om viss tid, inom hvilken jordegaren hade att hos inmutaren göra anmälan om nyttjanderätten, sådan anmälan kunde göras så sent, att inmutaren icke hunne att delgifva afskriften af mutsedeln åt nyttjanderättsinnehafvaren å sådan tid, att inmutaren egde rätt att börja arbetet före utgången af de åtta månader, inom hvilka han enligt 14 § vore pliktig att, vid äfventyr af inmutningsrättens förlust, hafva börjat arbetet.

Då Riksdagens skrifvelse den 31 december 1894 inför Eders Kongl. Maj:t föredrogs, fann sig Eders Kongl. Maj:t, på grund af hvad inom högsta domstolen blifvit anmärkt, icke kunna godkänna det af Riksdagen antagna förslaget. Af hela det till 1894 års Riksdag framlagda förslaget blef alltså icke något resultat vunnet.

Såsom redan förut antydts var 1889 års kungörelse, hvilken, be-träffande inmutningar å odisponerad kronojord, förhindrar inträdandet af alla de viktiga rättsverkningar, som enligt grufvestadgan äro fästade vid utmålsläggningen, afsedd att gälla blott intill dess frågan om kro-nans jordegareandel hunnit ordnas. Denna fråga har ännu icke blifvit löst, och följaktligen har kungörelsen, oaktadt de hinder dess bibehål-lande, såsom nu skett, under en längre följd af år lagt i vägen för drifvande af bergshandtering särskildt inom rikets nordligaste delar, icke kunnat utan vidare upphävas, då uppenbart är att en sådan åtgärd skulle hafva till omedelbar följd att redan på förhand omintet-göra frågans lösning i den riktning, som i Riksdagens skrivelser an-gifvits.

Olägenheterna af kungörelsens bibehållande hafva vid olika till-fällen påpekats såväl uti underdåniga dispensansökningar af enskilde innehafvare af inmutade områden å odisponerad kronojord i Norrbottens

län som ock inom Riksdagen; och har jag därför ansett det vara nödvändigt, att ånyo upptaga denna fråga i hela dess vidd.

På min hemställan har då Eders Kongl. Maj:t genom nådig skrifvelse den 28 maj innevarande år anbefalt kommerskollegium att afgifva yttrande, huruvida vid affattande af förslag till ändring i grufvestadgan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som innefattas i förenämnda nådiga proposition till 1894 års Riksdag, någon ändring i de särskilda bestämmelserna i sagda förslag syntes vara erforderlig; och har kommerskollegium den 5 nästlidne oktober afgifvit sådant yttrande, deri kollegium anfört, bland annat, att det visserligen vore önskvärdt att ett förtydligande af 13 § grufvestadgan i det af Riksdagen afsedda syfte egde rum, men att, under förutsättning att ett fullt tillfredsställande förtydligande icke kunde åstadkommas, kollegium — på grund af hvad högsta domstolen andragit och med hänsyn till Kongl. Maj:ts dom den 15 november 1895, deruti förklarats att, då nyttjanderätt icke varit in-tecknad eller veterligen för inmutaren kunnig vid den tid, då försöksarbetet börjades, verkade inmutarens underlåtenhet att delgifva nyttjanderättsinnehafvaren mutsedeln icke till inmutningsrättens förlust — ansåge att den lydelse, lagrummet erhållit i den nådiga propositionen, lämpligen kunde bibehållas; att kollegium uti förenämnda underdåniga utlåtande af den 15 juni 1893 väl, i fråga om tillgodogörande af kronans jordegareandel, tillstyrkt ett annat tillvägagående än det, som Eders Kongl. Maj:t uti den nådiga propositionen sedermera föreslagit, men att kollegium numera, på grund af hvad i ärendet förekommit efter det kollegium afgaf sitt nyssnämnda utlåtande, icke hade något att erinra mot de bestämmelser rörande sättet för tillgodogörandet af kronans jordegareandel, som innefattades uti den nådiga propositionen; att mutsedlar med sådant förbehåll, som omförmäles uti 1889 års kungörelse, utfärdats hufvudsakligen inom det norra bergmästaredistriktet; att, enligt upplysning af bergmästaren i detta distrikt, mutsedlar med sådant förbehåll blifvit intill den 9 september innevarande år utfärdade inom distriktet till följande antal, nemligen:

å nyupptäckta fyndigheter.....	501 mutsedlar,
å före den 19 augusti 1889 kända fyndigheter	904 »

tillsammans 1,405 mutsedlar,

deraf 277 afsett förnyad inmutning af fyndigheter, för hvilka mutsedlar redan en eller flere gånger med nämnda förbehåll utgifvits; att bergmästaren vidare meddelat att ansökningar om utmål för 210 inmutade fyndigheter icke kunnat af honom på grund af bestämmelsen i 1889

års kungörelse bifallas; *att* klagomål öfver samma kungörelse dels i form af besvär och ansökningar, dels ock under hand såsom enskilda framställningar vid olika tillfällen försports; *att* de af kungörelsen orsakade missförhållanden vore af den art, att de motverkade hvad man genom inmutningsrätten velat vinna, nemligen ett ökadt intresse för grufdriftens och den deraf följande odlingens befrämjande; *att*, enligt kollegii mening, genom upphäfvande af 1889 års kungörelse grufdriften skulle främjas och ett hinder för utvecklingen inom landets nordliga län undanrödjas, men *att*, derest till följd deraf, att någon ändring i grufvestadgan icke komme att vidtagas, det skulle anses lämpligt att det i kungörelsen omförmälta förbehåll bibehölles, kungörelsen åtminstone borde på det sätt ändras, att utmål kunde anvisas för fyndigheter å odisponerad kronojord, med skyldighet för utmålets egare att vara underkastad de förändrade bestämmelser i afseende å jordegareandelen i fyndigheten, som genom ny lagstiftning kunde varda gällande; *samt att* kollegium ville såsom sin mening uttala att vid affattande af förslag till ändring i grufvestadgan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det förslag, som innefattades i Eders Kongl. Maj:ts proposition till 1894 års Riksdag, någon ändring i de särskilda bestämmelserna i samma förslag icke syntes vara erforderlig, om ej möjligen i 13 §, äfvensom att, derest ändring af grufvestadgan i fråga om jordegareandelen i fyndigheter å icke disponerad kronojord icke skulle komma att nu vidtagas, nådiga kungörelsen den 19 augusti 1889 helst borde upphävas eller åtminstone så ändras, som kollegium föreslagit.

Med afseende å hvad sålunda i ärendet förekommit, finner jag ingen anledning att frångå den ståndpunkt, som i 1894 års proposition intagits, eller att i det samma proposition bilagda förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan föreslå annan ändring än att de af lagutskottet, på sätt förut omförmälts, i paragrafernas ordalydelse vidtagna förtydliganden måtte vinna godkännande. I enlighet med hvad Riksdagen uttalat torde emellertid de ifrågasatta ändringarna i grufvestadgan få anses vara af sådan beskaffenhet att de borde erhålla allmän lags natur, hvadan högsta domstolens yttrande enligt 87 § regeringsformen öfver desamma torde böra infordras; och för den händelse detta yttrande icke gifver anledning till annat förfarande, lär der efter böra till Riksdagen aflåtas nådig proposition om godkännande af de ifrågasatta ändringarna och i sammanhang dermed aflemnas särskild nådig proposition angående tillgodogörande af den kronan till-

kommande jordegareandel i grufva af enahanda lydelse som den förut omförmälda propositionen i samma ämne den 9 mars 1894.

Jag får derföre nu underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, för det ändamål 87 § regeringsformen omförmäler, inhemta högsta domstolens yttrande öfver det vid detta protokoll fogade förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Hvad föredragande departementschefen såluunda hemstält, täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder bifalla.

Ex protocollo:

Clas Lindbeck.

Förslag

till

lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Häri genom förordnas, med upphäfvande af nådiga kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889, att nedannämnda paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 skola erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

1 mom. Å område, beläget på mindre afstånd än två hundra meter från boningshus eller från annan åbyggnad, der den är uppförd vid gård, eller från tomtplats eller trädgård, vare inmutning ej tillåten utan tillstånd af såväl egaren till byggnaden, tomtplatsen eller trädgården som den, hvilken dertill har nyttjanderätt; dock att inom utmål befintliga byggnader, hvilka erfordras för grufdriften, ej må utgöra hinder för inmutningen.

Inmutning må ej ske å kyrkogård eller begravningsplats, ej heller, utan tillstånd af vederbörande myndighet eller styrelse, å område på mindre afstånd än trettio meter från sådan jernväg eller kanal, som är upplåten för allmän trafik.

2 mom. Inmutning vare ock förbjuden å förut inmutadt område samt å utmål, så länge rättigheten till området eller utmålet blifvit behörigen försvarad.

5 §.

Öfver inkommen ansökning om mutsedel skall bergmästaren ofördröjligen och senast trettio dagar efter mottagandet meddela skriftligt

beslut. Finner bergmästaren nödigt infordra ytterligare upplysning i afseende å arten af den angifna mineralanledningen, inmutningspunktens läge eller annan för mutsedelns utfärdande erforderlig omständighet, ege han förelägga sökanden att dermed inkomma inom viss lämplig tid, räknad från den dag beslutet gafs, och vare, i händelse den tid för-sittes, den då gjorda ansökningen förfallen, hvilken påföljd bör i be-slutet intagas. Finnes åter af de inkomna handlingarna eller efter in-fordrad upplysning att mineralanledningen icke utgör föremål för inmut-ning enligt 1 §, eller att sådant hinder uppenbarligen möter, som i 3 § sägs, varde ansökningen afslagen.

8 §.

Inom det inmutade området eller utmålet eger inmutaren uteslutande rätt att, med de vilkor och inskränkningsstadga innehåller, be-arbeta och tillgodogöra sig så väl den inmutade mineralfyndigheten som äfven andra inmutningsbara mineral, hvilka derstädes förekomma.

Öfriga mineraliska ämnen inom det inmutade området eller utmålet må äfven af inmutaren brytas, i den mån sådant är erforderligt för gruf-arbetets ändamålsenliga drifvande och ege inmutaren deraf använda hvad för grufdriftens ändamål behöfves. Hvad sålunda icke användes må in-mutaren ock behålla, så framt det icke af jordegaren mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfodringskostnader afhemtas, om inmutningspunkten är belägen i Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, inom ett år, men eljest inom sextio dagar, efter det öfverenskommelse angående godtgörelsens belopp emellan parterna träffats eller, der tvist uppstår, beloppet blifvit slutligen fast-stäldt. Jordegarens rätt i detta afseende utöfvas å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, af kronoåboen eller boställsinnehafvaren.

Uppstår tvist om godtgörelsens belopp, varde frågan pröfvad af tre ojäfvige skiljemän, hvilka utses på sätt i 12 § sägs.

Parterna stånde hvar sina kostnader och gälde hvardera halfva kostnaden för skiljemännens sammanträde. Vid skiljemännens beslut skall förblifva.

Vill ersättningstagaren hellre lita domstol än skiljemän till, stånde det honom öppet.

11 §.

Sedan mutsedel blifvit utfärdad, eger inmutaren att inom det inmutade området, innefattande en omkrets med ett hundra meters afstånd från inmutningspunkten, anställa sådant försöksarbete, som erfordras till fyndighetens undersökning och blottande, äfvensom att begagna eller anlägga väg till stället; dock att hvad i 3 § är stadgadt om hinder emot inmutning äfven gäller i fråga om försöksarbete, så framt hindret förefans då mutsedeln utfärdades.

För den mark inmutaren sålunda begagnar skall han gifva innehafvaren af jorden, så länge försöksarbetet fortgår, full ersättning i årlig afgift, som för hvarje år förskottsvis betalas.

I händelse anläggningen öfvergifves, innan utmål därför varder lagdt, vare inmutaren jemväl skyldig att ersätta jordegaren eller den, som i hans ställe är berättigad till sådan godtgörelse, all skada, som marken genom försöksarbetet för framtiden kan hafva tagit; och ansvare inmutaren under tiden, till dess denna ersättning blifvit erlagd, för fulla beloppet af den årliga afgiften för markens begagnande.

Skada och intrång, som af försöksarbetet förorsakas och hvarom ej förut i denna paragraf är stadgadt, vare inmutaren ock skyldig att ersätta.

13 §.

1 mom. Minst fjorton dagar innan något arbete å det inmutade området börjas skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust och skyldighet att för all genom arbetet förorsakad skada ansvara såsom för åverkan, lemna bestyrkt afskrift af mutsedeln till så väl det inmutade områdets egare som den, hvilken det med nyttjanderätt innehar och brukar; och gälle om sättet för sådant delgifvande hvad om delgifvande af stämning är stadgadt; dock må, der jorden eges eller innehafves och brukas af enskild person, som är frånvarande och låter egendomen af annan förvaltas, afskriften lemnas till förvaltaren.

2 mom. Inmutaren åligger derjemte, innan något arbete å det inmutade området börjas, att ställa pant eller borgen för all den ersättning, hvartill inmutaren enligt 11 § är förbunden. Denna säkerhet skall vara af öfverexekutor godkänd, der den icke ändock af jordegaren och nyttjanderättsinnehafvaren antages. Försummar inmutare att ställa sådan säkerhet, ege utmätningssmannen i orten, då han derom anlitas, inställa arbetet, tilldess säkerhet, som finnes antaglig, blifvit anskaffad.

14 §.

Sist åtta månader från mutsedelns utfärdande eller, om inmutningspunkten är belägen inom Norrbottens, Vesterbottens, Jemtlands eller Vesternorrlands län, sist ett år från samma tid, skall inmutaren, vid inmutningsrättens förlust, hafva börjat arbetet, der ej i anledning af yppad tvist sådant hinder härför mött, hvars undanrödjande icke berott af inmutaren.

Om den vidare skyldighet att bearbeta fyndigheten, som inmutaren åligger, är i 21 och 39 §§ stadgad.

17 §.

Å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, skall kronoåboen eller boställsinnehafvaren njuta den jordegaren enligt 16 § tillkommande rätt till godo; egande han ock, om han begagnar jordegareandelen, att samma andel sedermera behålla såsom sin enskilda tillhörighet.

Till jord, som under ständig besittningsrätt innehafves, skall i detta hänseende hänföras äfven grufveskog.

22 §.

1 mom. Ansökning om utmål skall ske skriftligen och deri uppgifvas till namn och hemvist den eller de jordegare, på hvilkas mark utmålet kan komma att läggas; och vare bergmästaren skyldig att, så fort ske kan och tjenlig årstid är för handen, den sökta utmålsläggningen på stället företaga. Å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, må utmål dock ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare, än två år efter det på grund af föreskriften i 13 § 1 mom. afskrift af mutsedeln blifvit till Konungens befallningshafvande ingifven.

2 mom. Kostnaden för utmålsförrättningen skall gäldas af grufvegaren; och vare sökanden pliktig att, der bergmästaren det fordrar, denna kostnad inom förelagd tid förskjuta, vid äfventyr, om den tid försittes, att ansökningen icke anses hafva inkommit tidigare, än förskottet sedermera erlägges, hvilken påföljd bör i föreläggaudet intagas.

24 §.

Uteblifver sökanden från förrättningen, varde den instäld; och ankomme dess företagande sedermera på ny anmälan inom den tid från mutsedelns utfärdande, som i 21 § sägs. Men ej må annan parts eller allmänt ombuds uteblifvande hindra förrättningens fortgång, der den blifvit så delgifven och kungjord, som i 23 § är sagdt.

31 §.

Den lösen, grufvegaren enligt 30 § bör erlægga för mark, som till honom afträdes, skall bestämmas vid utmålsläggningen. Sämjas ej parterne om beloppet, varder det af förrättningsmannen och gode männen bestämdt efter uppskattning af marken till det värde, annan mark af enahanda beskaffenhet och godhet i orten högst gäller, med beräkning att jordegaren ansvarar för räntor och utskylder af jorden.

Lösesumman skall å sådan kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves, grufveskogar derunder inbegripne, tillfalla innehafvaren af besittningsrätten, men eljest jordegaren, mot förbindelse för denne, om jorden är åt annan till nyttjande upplåten, att hålla innehafvaren skadslös för den förlust, som genom mistningen af marken honom tillskyndas.

Är marken intecknad, och hafva inteckningshafvarne ej medgifvit jordegaren rätt att lyfta lösesumman, varde beloppet nedsatt hos Konungens befallningshafvande, som har att fördela detsamma i den ordning, som för fördelning af köpeskilling för utmättningsvis såld fast egendom är stadgad; och må äfven i andra fall grufvegaren, om han det hellre vill, nedsätta lösesumman hos Konungens befallningshafvande, som, på anmälan, håller densamma vederbörande tillhanda.

Betalning eller nedsättning af lösesumman jemte ränta derå från den dag, utmålsförrättningen blifvit afslutad, skall fullgöras inom nittio dagar derefter, vid påföljd, om det försummas, att grufvegaren förverkat utmålet och sin på mutsedeln grundade rätt.

39 §.

Grufarbetet inom hvarje inmutadt område eller utmål, vare sig rätt dertill före eller efter denna stadgas utfärdande förvärfvats, skall bedrivas i den omfattning, att för hvarje kalenderår verkställes minst så mycket grufve- eller grufvebyggnadsarbete, att värdet deraf motsvarar

kostnaden för bergsprängning i grufvan af tio kubikmeter i fast klyft eller, räknadt i upplagdt berg, aderton kubikmeter; egande dock grufvegaren, om han hellre vill, att under ett år fullgöra arbetskyldigheten för flere, högst fyra derefter närmast följande arbetsår, så framt anmälan derom hos bergmästaren göres inom utgången af det år, hvarunder arbetet verkställes.

För ny inmutning beräknas första arbetsåret från den 1 januari året efter det, då mutsedeln utfärdades, der ej i följd af tvist för arbetet mött hinder, hvars undanrödjande icke af inmutaren berott, i hvilket fall arbetsåret räknas från den 1 januari året efter det, då hindret upphört.

Arbete, hvarom i denna paragraf sägs, skall afse verklig grufdrift eller eljest vara af beskaffenhet, att det kan lända grufanläggningen till nytta.

44 §.

Önskar grufvegare längre tids hvilostånd än bergmästaren enligt 42 § kan medgifva, söke då förlängning derå hos bergsöfverstyrelsen, som, då särskilda omständigheter dertill föranleda samt jordegaren eller å kronojord, som under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, kronoåboen eller boställsinnehafvaren till ansökningen lemnat bifall, må ega att förlänga hviloståndstiden under ytterligare högst fyra arbetsår.

61 §.

Då två eller flere personer i samma grufrörelse deltaga, åligger det delegarne att för grufvans förvaltning årligen utse en grufföreståndare, som har att vid stadgad påföljd iakttaga hvad om ordningen för grufdrift i denna stadga bestämmes. Grufföreståndare kan endast den vara, som är svensk undersåte och i riket bosatt.

Val af grufföreståndare skall anmälas hos bergmästaren. Sker ej sådan anmälan eller har obehörig person till grufföreståndare utsetts, är hvarje delegare ansvarig såsom vore han grufvans föreståndare.

65 §.

Underlåter delegare att betala tillskott, som blifvit å stämma beslutadt eller af grufföreståndaren enligt 62 § infordradt, och har han, sedan den för beloppets erläggande utsatta tid gått till ända, bevisligen blifvit om betalningens fullgörande erinrad, men icke inom sextio da-

gar efter mottagandet af sådan erinran tillskottet erlagt, hafve han till öfrige delegare förverkat sin lott i grufvan och dess tillhörigheter; dock att, om grufvan är belägen å sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, jordegarens lott, ändå att inbetalning ej fullgjorts inom sextio dagar, sedan erinran hos Konungens befallningshafvande skett, ej må anses förverkad, der tillskottet jemte ränta derå efter sex för hundra från nyssnämuda tids utgång inbetalas sist ett år derefter.

Har delegare efter ty nu är sagdt förverkat sin lott i grufva, njute han ersättning för sin andel i grufvan tillhörande hemmanslägenheter och annan jordegendom; och vare han för tillskottets betalande fri.

68 §.

Utländing må icke i riket inmuta mineralfyndighet; ej heller ege han, med mindre än att Konungen funnit skäligt dertill lemna bifall, förvärfva eller bearbeta mineralfyndighet eller idka grufdrift; och skall förty det försöks- eller grufarbete, som utländing utan sådant medgifvande kan komma att företaga eller företaga låta, vara utan verkan till bevarande af hans eller annans rätt i hit hänförligt afseende; dock att hvad sålunda blifvit stadgadt icke eger tillämplighet i fråga om fyndighet eller gruflägenhet, som på grund af äldre, behörigen förvärfvad rättighet af utländing innehafves.

Har någon förr än denna lag trädt i kraft förvärfvat besittningsrätt till kronojord, skall i fråga om hans rätt att njuta jordegarens rätt hittills gällande lag tillämpas; och skall hvad genom 17 §, 22 § 1 mom. och 65 § blifvit stadgadt ej hafva tillämpning med afseende å den, som förr än denna lag trädt i kraft gjort ansökan om inmutning och ej varit underkastad det förbehåll, hvarom i kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 augusti 1889 är sagdt. Har inmutning erhållits under sådant förbehåll, må utmål ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år från det denna lag trädt i kraft; och vare inmutaren ej skyldig att förr än inom samma tids utgång fullgöra hvad honom enligt 21 § åligger.

Utdrag af protokollet öfver ett lagärende, hållet uti Kongl. Maj:ts högsta domstol torsdagen den 16 december 1897.

Andra rummet.

Närvarande:

Justitieråden *Herslow,*
Carlson,
Cläson,
Wijkander,
Billing,
Bohman.

T. f. byråchefen för lagärenden, revisionssekreteraren Hammar-skjöld fortsatte och avslutade föredragningen af det till högsta domstolen för afgifvande af utlåtande öfverlemnade, i protokollet för den 15 innevarande månad omförmälda förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884; varande förslaget bilagdt detta protokoll.

Vid granskningen af detta förslag framställes inom högsta domstolen följande anmärkingar:

8 §.

Justitierådet *Bohman* yttrade: »Med de föreslagna bestämmelserna om sättet för afgörande af tvist rörande brytnings- och uppfordringskostnadernas belopp torde hufvudsakligen åsyftas att för jordegaren underlätta utöfningen af hans rätt att, emot erläggande af godtgörelse för nämnda kostnader, förfoga öfver vissa af inmutaren brutna ämnen. Till följd häraf bör det icke — såsom enligt förslaget synes vara händelsen — bero på inmutarens val, huruvida för vinnande af ett snabbare

slutligt afgörande skiljemän skola anlitas. Om skiljemännens beslut icke skall kunna vid domstol öfverklagas, måste det öfver hufvud anses mindre lämpligt, att valfrihet i nämnda hänseende tillkommer den ena eller andra parten.

Bland de föreslagna bestämmelserna om skiljedomsförfarandet saknas en föreskrift svarande emot den i 12 § innefattade, att hvad de fleste skiljemännen säga gäller såsom skiljemännens beslut. Detta förhållande skulle möjligen kunna vid tillämpningen föranleda tvifvelsmål, hvilka det torde vara angeläget att helt och hållet förebygga.»

Justitierådet *Billing*, med hvilken justitieråden *Herslow* och *Wijkander* instämde, yttrade: »I det fall, som afses i 12 §, ligger det uppenbarligen alltid i ersättningstagarens intresse, att tvist om den honom tillkommande årliga afgift eller ersättning varder afgjord. Med rätta har derföre i nämnda § åt honom ensam lemnats att bestämma, huruvida tvisten från början skall skjutas under domstol, och af samma skäl har det der ej kunnat förutsättas, att han skulle tredskas att utse skiljeman. Annat är förhållandet, då olika meningar yppas i det afseende, hvarom i 8 § är fråga. Här kan ej uppställas såsom allmängiltig regel, att ena parten är mera intresserad af tvistens lösning än den andra, och såväl den ene som den andre kan finna det med sin fördel förenligt att visa tredska vid val af skiljeman. Vid sådant förhållande synes giltigt skäl ej vara för handen att låta det ankomma på inmutaren allena, huruvida tvistefrågan skall dragas under domstols pröfning, medan deremot jordegaren, om skiljemän anlitas, måste låta sig nöja med dessas beslut. Ej heller lærer det vara riktigt att ställa jordegaren rättslös för den händelse att inmutaren undandrager sig att utse skiljeman. Om med afseende å den jemförelsevis underordnade vikt, hithörande tvistefrågor i allmänhet må antagas ega, fog finnes för bestämmelsen att skiljemännens beslut ej får vid domstol öfverklagas, så synes med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke dylika frågor, för vinnande af ett snabbare afgörande, alltid borde af skiljemän afgöras. — Då hänvisningen till 12 § afser allenast sättet för skiljemännens utseende, lærer i denna § erfordras föreskrift derom, att hvad de fleste skiljemännen säga skall gälla såsom skiljemännens beslut.»

Justitierådet *Billing* tillade: »I denna § begagnade ordalag lära, ehuru ej fullt klara, närmast leda till den tolkning, att, der jordegare vill begagna sin afhemtningrätt, det åligger honom att till fulla gälda brytnings- och uppfordringskostnaderna. Då emellertid icke-inmutningsbara ämnen få af inmutaren brytas endast i den mån sådant är erforderligt för grufarbetets ändamålsenliga drifvande, synes billigheten kräfva,

att skälig andel af sagda kostnader stannar å honom. Tydlig, i denna riktning gående föreskrift synes därför vara önskelig.»

Justitierådet *Clæson* yttrade: »Enligt min uppfattning är det icke lämpligt att genom lagbud nödgå tvistande personer att utan regress underkasta sig skiljemäns beslut och sålunda betaga dem rätt att få tvistefrågan afgjord af domstol. Det är tänkbart, att skiljemäns beslut kan blifva i högsta grad orättvist och ett dylikt beslut bör, efter mitt förmenande, ej vara ovilkorligen förbindande i annan händelse än att parterne genom träffadt skiljeaftal sjelfva försatt sig i sådant läge. Jag hemställer, för min del, att proceduren för bestämmande af den godtgörelse, hvarom i denna paragraf är fråga, ordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de redan befintliga föreskrifterna i 12 §, dock under iakttagande af de förändringar, som betingas af det olika förhållande, att enligt 12 § det är inmutaren, som skall gälda ersättningen, under det att enligt 8 § jordegaren är den ersättningsskyldige.»

Justitierådet *Carlson* anförde: »Stadgandet, att vid skiljemännens beslut skall förblifva, måste naturligtvis så förstås, att beslutet skall gälla, om det tillkommit i den ordning lagen föreskrifver, men eljest icke. Förutsättningarne för att ett förklarande, som åberopas såsom ett skiljemannabeslut i tvist, hvarom nu är fråga, skall hafva tillkommit i laga ordning angifvas i 8 och 12 §§ vara: att förklarandet innefattar ett beslut af tre skiljemän; att dessa varit ojäfvige och att de utsetts, *en* af inmutaren, *en* af jordegaren eller, om han tredskats, af sådan myndighet, som i 12 § sägs, och *en* af de sålunda utsedde skiljemännen eller, om desse icke kunna förena sig om valet, af sådan myndighet. Man kan svårligen förbise, att dessa bestämmelser lemna mycket öfrigt att önska i fråga om tydlighet och fullständighet. Man stannar i oviss-het rörande så viktiga frågor som t. ex. huruvida för besluts fattande fordras, att alla tre skiljemännen äro ense, eller att två af dem förena sig om en mening, eller om beslut kan fattas äfven då skiljemännen hafva hvar sin mening; huruvida person, som ej fyllt 25 år, eller är eller varit förlustig medborgerligt förtroende eller står under tilltal för brott, som kan medföra sådan påföljd, eller njuter lön eller underhåll af endera parten, är ojäfvig såsom skiljeman; när tredska å jordegarens sida att utse skiljeman bör anses ådagalagd o. s. v. Om föreskrifter i dessa ämnen kunna undvaras beträffande ett skiljedomsförfarande enligt 12 §, der skiljemännens yttrande icke utgör hinder för domstol att ingå i materiel pröfning af tvisten, så är förhållandet ett annat i förevarande fall, der skiljedomen, om den uppfyller de formella villkoren för giltighet, skall lända till efterrättelse.

En annan omständighet, som också förtjenar uppmärksamhet, är att förslaget icke utsätter viss tid för väckande af klander mot skiljedomen på formella grunder. Här af blir en följd, ätt, om ena parten på sådan grund bestrider skiljedomens giltighet, beloppet af den godtgörelse, hvarom fråga är, i sjelfva verket icke kan anses slutligen fastställt innan domstol genom laga kraft egande beslut förklarar skiljedomen skola gälla eller ogillat klander mot densamma. Förr än detta skett kan inmutaren icke utan fara för efterräkningar tillgodogöra sig eller bortskaffa mineralet, om jordegaren vägrar att erlægga den af skiljemännen bestämda godtgörelsen, liksom icke heller jordegaren kan mot utgifvande af denna godtgörelse afhemta mineralet, om det är inmutaren, som är missnöjd med skiljedomen.

Från principiell synpunkt kan mot förslaget i denna del anmärkas, att man icke bör hindra part, som icke frivilligt underkastat sig skiljedomsförfarande, från att få sina rättsanspråk slutligen pröfvade af domstol.

Men äfven om man ville bortse från sistnämnda betänklighet och man genom hänvisning till lagen om skiljemän undanröjde öfriga nu framställda anmärkningar, skulle den erinran kunna göras mot det föreslagna förfarandet för ersättningens bestämmande, att detsamma torde medföra tidsutdrägt och kostnader, som i många fall kunna göra endera partens, i allmänhet jordegarens, rätt illusorisk. Samma olägenheter vidlåda i ännu högre grad såväl nu gällande lag, enligt hvilken ersättningen, om tvist derom uppstår, skall bestämmas direkt af domstol, som det under åren 1893 och 1894 i högsta domstolen granskade förslaget, enligt hvilket med bestämmande af godtgörelsen borde gå som i 12 § sägs. Det vore därför önskligt att en mera praktisk lösning af frågan kunde utfinnas.

Nu torde inmutarens rätt till ersättning uti ifrågavarande hänseende icke kunna härledas ur några allmänna civilrättsliga grundsatser utan snarare böra betraktas såsom en af de förmåner lagstiftaren beviljat inmutaren i grufvenäringens intresse. Vid sådant förhållande och då det icke torde vara skäl att uppmuntra inmutning af grufvor, hvilkas bearbetande icke lönar sig med mindre kostnaden för brytningen och upphemtningen af de icke inmutningsbara mineraliska ämnen, som måste ur grufvan undanskaffas, får tagas ur värdet af samma ämnen, synes man kunna, till förmån för jordegaren, något jemka på inmutarens rättigheter till sådana ämnen. Lämpligast vore, enligt min uppfattning, att inmutaren — med bibehållande af rätten att använda den del af dessa ämnen, han behöfver för grufvedriften — finge afstå åter-

stoden till jordegaren utan godtgörelse. Men vill man icke gå så långt, ser jag ingen annan utväg för att jordegaren må komma i fullt åtnjutande af den rätt, som åt honom lemnas öfrig, än att i lagen utsättes en billig taxa, enligt hvilken ersättningen bör utgå. Ersättningen skulle måhända kunna bestämmas t. ex. till visst belopp för kubikmeter upplagdt mineral, med rätt för inmutaren, om han med bevis af bergmästaren styrkte, att grufvebrytningen under de sista åren skett från medeldjup, öfverstigande ett visst antal meter, att erhålla förhöjning i priset med belopp, varierande efter nämnda medeldjup.

Om man, såsom i förslaget skett, gör tiden för afhemtning af icke inmutningsbara mineraliska ämnen beroende af inmutningspunkteus läge, utmärker man dermed, att ifrågavarande stadganden icke ega tillämpning på grufvor, hvilka inmutats innan 1884 års grufvestadga blef till efterlefnad gällande. Emellertid innehåller denna författning icke några särskilda bestämmelser om innehafvares af äldre grufvor rätt till icke inmutningsbara ämnen. Vid sådant förhållande skulle man måhända, för bedömande häraf, vara hänvisad till äldre, redan upphädda författningar, men icke heller dessa lösa frågan. För så vidt denna fråga eger någon praktisk betydelse, torde därför vara skäl att upptaga densamma till behandling i sammanhang med omarbetningen af förevarande paragraf. Naturligtvis bör man dervid sträfva efter, att sådana äldre grufvor så vidt möjligt likställas med de yngre. Om mutsedel å äldre grufva skulle finnas lyda å ämne, som icke enligt 1884 års grufvestadga är föremål för inmutning, bör dock grufvegaren bibehållas vid sin rätt till detta. I öfrigt torde — åtminstone beträffande grufvor, som inmutats enligt 1855 års grufvestadga — ett undantag till förmån för innehafvare af äldre grufva icke behöfva sträckas längre, än att innehafvaren berättigas fortfarande tillgodogöra sig mineral, som väl enligt sistnämnda författning, men icke enligt 1884 års grufvestadga utgör föremål för inmutning, så vida han dertill anmäler sig hos bergmästaren inom viss tid efter den ifrågasatta lagens trädande i kraft och han tillika kan styrka, att mineralet under nämnda tid brutits i grufvan i afsevärd mängd».

13 §.

Justitierådet *Carlson* anförde: »Förslagets mening torde väl vara, att uttrycket 'med nyttjanderätt innehar och brukar' icke skall omfatta

innehafvare och utöfvare af skogsafverkningsrätt, men denna sak synes mig dock icke vara fullt klar. För öfrigt skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke innehafvare af dylik rätt borde lemnas tillfälle att erhålla kännedom om inmutningen innan försöksarbetet börjas, och om icke sålunda förslaget i detta afseende går för långt i eftergift åt inmutaren. Å andra sidan torde skyldigheten för inmutaren att delgifva mutsedeln med egare och verkliga brukare af inmutade området emellanåt vara svår nog att uppfylla. Härför fordras bland annat upplysning, huruvida området hör till ena eller andra hemmansdelen eller afsöndrade lägenheten, huruvida detsamma brukas af hemmansegaren sjelf eller är upplåtet åt någon torpare under gården o. s. v. Misstag härvid kunna lätt förekomma. Det enklaste sättet att tillgodose båda parternas rätt vore måhända att man lemnade inmutaren valfrihet emellan att antingen inom nu stadgad tid delgifva mutsedeln med egaren af området och sådau nyttjanderättsinnehafvare, som kunde lida intrång i sin rätt genom försöksarbetet — sålunda icke innehafvare af rätt till afkomst eller dylikt från egendomen — eller ock inom t. ex. en månad före försöksarbetets början dels låta uppläsa mutsedeln i kyrkan, hvilket ju i allt fall skall ske förr eller senare, dels ock låta införa densamma i länskungörelserna samt, åtminstone för det fall att jordegareandelen till grufvan tillkommer kronan, öfverlemna en afskrift af mutsedeln till Konungens befallningshafvande».

Öfvergångsstadgandet.

Högsta domstolens ledamöter förenade sig om följande yttrande:

»Den i öfvergångsbestämmelserna meddelade föreskrift att, der någon förr än lagen träder i kraft förvärfvat besittningsrätt till kronojord, i fråga om hans 'rätt att njuta jordegarens rätt' hittills gällande lag skall tillämpas, är så affattad, att den synes kunna lemna rum för den origtiga tydningen att de äldre bestämmelserna skola tillämpas jemväl i afseende å sättet för ifrågavarande rättigheters utöfvande. Äfven senare delen af första punkten i öfvergångsbestämmelserna torde böra något jemkas, för att tydligare återgifva hvad dermed uppenbarligen åsyftats, eller att de i 17 §, 22 § 1 mom. och 65 § vidtagna ändringar ej beröra dens rätt, som före lagens trädande i kraft sökt inmutning och ej varit underkastad sådant förbehåll, som omförmäles i kungörelsen rörande inmutning å kronojord den 19 Augusti 1889».

Ex protocollo
Aug. von Hartmansdorff.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott lördagen den 22 januari 1898

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHJELM,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
ANNERSTEDT,
VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
Justitieråden: NORBERG,
CARLSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för civil- och finansdepartementen anmälde chefen för justitiedepartementet statsrådet Annerstedt i underdånighet:

Högsta domstolens enligt Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 12 november 1897 inhemtade utlåtande öfver det vid statsrådsprotokollet öfver civilärenden för nämnda dag fogade förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

Efter hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen:

»Enligt den nuvarande lydelsen af 8 § grufvestadgan få vissa af inmutare brutna mineraliska ämnen, mot erläggande af godtgörelse för brytnings- och uppfodringskostnader, afhämtas af jordegaren inom viss tid efter det inmutaren tillsagt honom. Deremot skall efter den föreslagna affattningen af samma § afhemtningstiden räknas från det öfverenskommelse angående godtgörelsens belopp emellan parterna träffats eller, der tvist uppstår, beloppet blifvit slutligen fastställt. I sammanhang härmed innehåller förslaget vidare, att tvist om godtgörelsens belopp skall, efter inmutarens val, pröfvas antingen af skiljemän, utsedde på sätt i 12 § föreskrifves, eller af domstol, och att, om skiljemän anlåtats, vid deras beslut skall förblifva. Med de sålunda ifrågasatta nya bestämmelserna har hufvudsakligen afsetts att för jordegaren underlätta utöfningen af hans rätt att tillägna sig ifrågavarande mineraliska ämnen. De erinringar, som vid förslaget i denna del blifvit, från olika synpunkter, inom högsta domstolen framställda, synas emellertid gifva vid handen, att nämnda syfte icke kan lämpligen vinnas genom föreskrifter, hvilande på den grundsats, att i händelse af tvist angående godtgörelsens belopp afhemtningstiden skall börja löpa först sedan denna tvist blifvit slutligen afgjord. Ändamålsenligare torde den ordning vara, att afhemtningstiden räknas från det att tvisten en gång blifvit af antingen skiljemän eller domstol pröfvad; med denna ordning finnes icke något skäl att, i strid mot hvad 12 § för motsvarande fall innehåller, förbjuda öfverklagandet af skiljedom, eller att, i anledning af skiljedomens orubblighet, uppställa noggrannare bestämmelser om skiljemännens kvalifikationer eller om formerna för skiljedomsförfarandet. Då afhemtningstiden beräknas på angifna sätt, torde det icke behöfva befaras, att inmutaren, i hvilkens intresse det uppenbarligen ligger att skyndsamt förskaffa sig visshet, huruvida ifrågavarande ämnen få af honom disponeras eller ej, skall, sedan han, manad af detta intresse, tillsagt jordegaren om afhemtning, afsigtligt fördröja afgörandet af tvist om ersättningsbeloppet.

I öfrigt torde hvad emot förslaget blifvit inom högsta domstolen anmärkt böra föranleda någon jemkning af öfvergångsstadgandet.»

Sedan föredragande departementschefen härefter uppläst ifrågavarande lagförslag med de af honom tillstyrkta jemkningar, hemstälde han i underdånighet, att förslaget måtte, jemlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition för Riksdagen till antagande framläggas.

Justitierådet Carlson åberopade hvad han vid förslagets granskning

i högsta domstolen yttrat i de delar, hvori det nu framlagda förslaget afveke från de af honom uttalade åsikter.

Statsrådets öfrige ledamöter tillstyrkte bifall till föredragande departementschefens hemställan;

och täcktes, med bifall till denna hemställan, Hans Maj:t Konungen i nåder förordna, att till Riksdagen skulle aflåtas nådig proposition af den lydelse bilagan litt. B vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

Erik Ölander.